

Σολωμός, γενάρχης και pater familias, κρίνει: τὸ ἔργο μας, τὸ ἦθος μας, τὴν οὐσίαν μας. Θυσιάζοντας, ὡς ἓνα σημεῖο, τὸ λυρικό ἑαυτό του, γιὰ νὰ γίνηι ἡ ζωντανή φωνὴ τοῦ λαοῦ του κι ὁ ποιητὴς τῶν ἀγώνων του, ἀνοίξε μὲ ἐξαλλή, ταχύτητα ἓνα δρόμο ποῦ ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἄδυσσο καὶ τελειώνει: στὸν οὐρανό.

Ὁ Σολωμός, «μέ» καὶ «χωρίς» μεταφυσικῇ, μόλις γυρίσουμε τὸ κεφάλι νὰ δοῦμε πίσω, κρατάει πιδὶ ψηλὰ ἀπ' ὅλους τὴ σημαία.

ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Νομίζω πὼς ὁ Σολωμός μιλά στὴν καρδιά μας βασικά γιὰτὶ στάθηκε ἓνας ἀνθρώπος τίμιος μὲ τὸν ἑαυτό του, τὸ ἔθνος του, τὴ γλῶσσα του, καὶ μὲ τόσα ἄλλα πράγματα ποῦ μᾶς καίνε ἀκόμα καὶ σήμερα.

Σκέφτομαι καμιά φορὰ νὰ ξαναγυροῦν στὴ ζωὴ οἱ ἄνθρωποι ποῦ πολὺ καὶ δίκαια ἀγαπάμε, καὶ ἀναρωτιέμαι, κρατώντας τοὺς ἀπέναντί στὴ σκέψῃ μου, τὸ τί θὰ σκέφτονταν ἢ τί θὰ 'καμναν σὲ περιστάσεις σὰν τίς δικές μας. Ἀς ποῦμε ὁ Σολωμός τί θὰ 'λεγε γιὰ τὴν τυραννία ποῦ πρὶν λίγο παράταμε ἢ δεχτήκαμε — καὶ τὰ δύο γίναν—, πὼς θ' ἀντιδρούσε, τί ἀνθρωπινὰ ἀντανάκλαστικά θὰ 'δειχνε. Θὰ κλεινόταν στὸν ἑαυτό του; θὰ 'γραφε «Ἐλεύθερους Πολιορκημένους» ἢ «Σκλάβους Πολιορκημένους» ἢ «Ἐλεύθερους καὶ Ἀπελεύθερους; θὰ 'γραφε «Γυναῖκα τῆς Ζάκωθος» ἢ «Γυναῖκα τοῦ Κολωνακίου» ἢ τοῦ ὁμοίου ἀνάλογου προδοτικοῦ περιβάλλοντος. Καὶ γιὰ τὸν «Λάμπρο»; ποῦ θὰ δρισκόταν μορφὴ τόσο σατιρική, μὰ καὶ τόσο πλήρης, δίφορη, τραγική, ἱστορική, ρωμαντικὴ καὶ διὰ ἄλλο; Ὁ «Κρητικός» του θὰ 'ταν νέος τοῦ Πολυτεχνείου ἢ δραπέτης τῆς Γιούρας ἢ ἀποτυχημένος ἐμυγκρὸς τοῦ Παρισιῦ ἢ τῆς Κολωνίας; Ὁ «Πόρφυρας» μήπως θὰ 'ταν κανένας Ἀμερικάνος καὶτ' ἄλλως μὲ δημοκρατικὰ αἰσθημάτων ποῦ τὸν σπάρταζε καρχαρία στὸ Σοῦνο, ἢ κρίε-κράφε στὴ Βουλιαγμένη; Κι ἡ «Φαρμακωμένη» πάλι; Τὸ ἁμάρτημά της τί ἀντίστοιχο θὰ 'ταν σήμερα; Ὁ «Διάλογος» σὲ ποιὸς θ' ἀπευθυνόταν; Στὸ ἐπίσημο κράτος καὶ τὰ ὄργανά του ἢ ἀς ποῦμε στὸ ΕΙΡΤ ἢ στὴν ΓΕΝΕΔ, στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἢ στὴ Φιλοσοφικὴ τῆς Ἀθήνας, ἢ ἄλλο;

Ζωντανὸ συνήθισα νὰ τὸν βλέπω τὸν Σολωμό, μὰ πιστεύω πὼς πρέπει νὰ τὸν συλλογιζόμαστε καὶ αὐτὸς νὰ ῥχεταὶ μετὰ στὴ θέσῃ, καὶ τὰ προβλήματά μας. Πὼς θὰ ῥχεταὶ; Δὲν ξέρω. Μὰ τὸ πρῶτο εἶναι νὰ τὸν μάθουμε, νὰ τὸν συνηθίζουμε κάθε μέρα. Στὸ σχολεῖο νὰ τὸν μεταλαβαίνουν τὰ παιδιὰ, στὸ ραδιόφωνο αὐτοὶ ποῦ περιμένουν νὰ στραβωθοῦν μὲ τὸ πιδὶ ρυπαντικό σίριαλ, κι ὅσοι φτάνουν στὸ Πανεπιστήμιο ἢ ὅπου ἄλλο, ν' ἀπαιτοῦν νὰ τοὺς δίνεται ὁ Σολωμός ποῦ τοὺς νοιάζει, κι ὅχι τὰ ὅποια συνηθίσαμε ἀποξεδωμένα κομμάτια τοῦ «Γίνου» ἢ τῶν «Ψαράν». Γιὰ νὰ μὴ φτάσουμε ποτέ καὶ εὐκολὰ κι ἀπὸ τὸ κεφάλι μας σὲ «δολομαρεὺς ράχες» εἴτε στὴν Ἑλλάδα εἴτε αὐτὲς εἴτε στὴν Κύπρο μας εἴτε ὅπουδήποτε στὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων.

Πὼς βλέπουμε τὸ Σολωμό σήμερα

ΚΩΣΤΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ

Τοῦ Σολωμοῦ τὰ ποιήματα καὶ σήμερα ἀκόμη, μετὰ ἀπὸ 150 χρόνια περίπου, μᾶς συγκινοῦν, καὶ ἀναγνωρίζουμε τὸ μεγάλο, τὸν πρωτοπόρο, τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἑκτανησιακῆς σχολῆς, ποῦ ἀνοίξε τὸ δρόμο στὴ νεοελληνικὴ ποίηση, θαυμάζουμε καὶ σή-

μια τήν ἐμπνευσή του, τίς ιδέες του, τόν πατριωτισμό του, τήν προσπάθεια γιά τελειότητα καί τήν ἀγάπη του γιά τή δημοτική γλώσσα.

Μπορεῖ νά διαβάσουμε μέ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον ποιήματα πού ἔχουν ἀμειση σχέση μέ τήν τωρινή πραγματικότητα καί τὸ ἀγχος τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως τὰ ποιήματα τοῦ Καδάφη καί τῶν νεώτερων, αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει πὼς εἶναι μικρότερη ἢ ἀξία τῶν σολωμικῶν ποιημάτων. Τὰ ἐπικάια μᾶς ἐνδιαφέρουν πάντοτε πρὸς πολὺ, ἀλλὰ δὲν εἶναι πάντοτε αἰσθητικὰ ἀνώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ

“Ὅταν μοῦ θέτεις τὸ ἐρώτημα γιά τὸ Σολωμὸ, μέ βάζεις νά σοῦ εἰπῶ γιά τήν εὐγένεια τοῦ λόγου, τὸ θάρσος τῆς ψυχῆς, τὴ δέψα γιά λευτεριά καί γιά ἐκφραση. Νομίζω πὼς ἡ συναίσθηση τοῦ ποιητῆ καί ἡ εὐθύνη ξεκινᾶνε ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ ἐλληνικοῦ φωτός. Τὸ δικό του θραύμα γιά τὸ ὅραιο τὸ βλέπω στὴ γλυκεῖα δῦση καί στὰ λίγα χορτάρια τῆς ἔρημης γῆς - ψυχῆς, στὶς κλειστὲς πόρτες καί στὰ μίξερα χρόνια ἢ στὰ μάτια πού γυρεύουνε περισσότερο φῶς.

Ρωτώντας με γιά τὸ Σολωμὸ, μοῦ ζητᾶς νά σοῦ ἱστορήσω τὸν οὐρανὸ καί τὸ θάρσος. Θὰ ἐπιμείνω, ὅμως, λίγο στὴ γλώσσα, αὐτὴ πού μιλάμε, αὐτὴ πού ἔγραφε.

(“Ὅχι πὼς Ὁ ἀρνηθῶ τὴ γλώσσα τῶν πατέρων μου” Ἰσα - Ἰσα πού αὐτὴ χρειάζεται πρώτη γιά νά μέ μάθῃ σωστὰ τὸ λόγο πού μιλάω. Αὐτὴ εἶνε ἡ ρίζα. Ἀλήθεια, παρεπιπτόντως, τὸ ἤξερες, πὼς στὸ Μεξικὸ διδάσκονται οἱ μαθητὲς στὰ σχολεῖα τοὺς ἀρχαῖα Ἑλληνικά; Συνάντησα Μεξικάνο, πού μοῦ ἐκλινε σὲ ἄπταιστα ἑλληνικά τὸ «περιπατητικὴ σχολή» μέ τίς δοτικὲς κ.λ.π., κ.λ.π. Θυμῆζου πὼς κάποτε στὸν τόπο μας ἀκούστηκαν διαμαρτυρίες γιά τὴ διδασκαλία μᾶς, ὅπως τὴν ὀνόμασαν, νεκρῆς γλώσσας. Καί θγάλε συμπεράσματα γιά τὴν μακαριότητα, ἢ τὴν ἀγνοία. Λαὸς χωρὶς ρίζα καί γλώσσα — κι ἀνατρίχιασα γιά τὴ Μητέρα τῶν ἐθνῶν, τῶν ἰδεῶν, τοῦ λόγου. Ὑπ’ ὄψιν, ὁ κύριος πού σοῦ εἶπα εἶναι μηχανικός, ὄχι φιλόλογος).

(Ὁ Σολωμὸς δὲν παίζει μέ τίς λέξεις. Ἀνακαλύπτει μόνος του, ἀρα γνωρίζει τὴ σημασία τους. Καί τίς χρησιμοποιεῖ σὰν φιλόσοφος ἱστορικός ἢ μύστης γιά νά περιγράψῃ τὸ αἰώνιο τῆς ιδέας ἢ νά μαρτυρήσῃ τὴν ψυχὴ του.

Ἀμαρτωλὸς, γαλήνιος, γνωρίζει πὼς ἡ λύτρωση — τὸ διορφο τὸ ὄνειρο — δὲν θὰ φανεῖ καί πολεμάει ὡς τὸ τέλος γιά τὴν ἐνσάρκωση τοῦ ἰδανικοῦ. “Ἡρώας: Προτιμῶ τὸ ποιητῆς.” Ὁμιος, δὲν μπορῶ νά κρίνω τὸν ἀνέγγιχτο, ἐρημικὸ του κόσμιο. Μόνον τὸν πόνο γιά Ἑλλάδα πρὸς μου νά μαρτυρήσω, πού ἐνωθε σὰν μοιράζαν τὰ ἱμάτιά της οἱ ἄλλοι, οἱ θάρδαροι. (Ὁ καιρὸς ἄς κερδίσῃ ἀπὸ τὴν καθαρὴ του ματιὰ νά γίνῃ ἄξιος. Κι ὁ τόπος ὅλων τῶν καιρῶν νά σταθῇ στὸ ὕψος τοῦ Σταυροῦ καί στὴν εὐθύνη τῆς ἱστορίας.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΛΟΥΚΕΡΗΣ

“Ἀς μοῦ ἐπιτραπεί στὴ πρὸ πάνω ἐρώτηση νά ἀναφέρω λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ μέσα ἀπ’ τὰ ὁποῖα καί σήμερα καί πάντα πρέπει νά ἐλέγουμε τὸν ποιητῆ: «Νέοι συμπαθητάδες, μάθετε τὴν ἐπιστήμη καί τὴν ἀρετὴ, δίχως νά ὑπερηφανεύεσθε, καί δὲν θὰ ὑπερηφανευθῆτε ἂν ἀληθινὰ μάθετε τὴν ἐπιστήμη καί τὴν ἀρετὴ. Ἀλλὰ μὴ παραχαμηλώσετε ποτὲ τὴν κεφαλὴ, γιατί θὰ εὐρεθοῦν πολλὰ ἄτιμα καί ἀχρεῖα χέρια ἔτοιμα νά σᾶς τὴν πλακίσουν. Ἄν πάλι τολμήσουν οἱ ἄνθρωποι νά σᾶς ὕδρουν, γιά νά σκεπάσουν τοὺς πολλοὺς φόβους, οἱ ὅποιοι φιλιάζουν μέσ’ τὴν ψυχὴν τους, τότε, ναί, σηκώσετε τὴν κεφαλὴν μέ δλὴν τὴ δύναμιν πῶχει, καί θὰ ἰδῆτε ὅτι θὰ πέσῃ εὐθὺς ἐκεῖνη ἢ αὐθάδεια, ἐπειδὴ εἶναι μικρόψυχη αὐθάδεια». (Σχεδιάσμα λόγου πού ἐκφώνησε ὁ Ποιητῆς στὴν Ἱταλία σὲ συμπαθητὲς του — Ἰακ. Πολυλᾶ «Προλεγόμε-